

روزنامه نگاری ، صنعتی که باید آموخته شود

*سید هاشم شوقی

روزنامه نگار کیست

روزنامه نگار حرفه ای را به راحتی می توان شناخت. او در استخدام یک روزنامه است، برای روزنامه اش گزارش تهیه می کند. یا ممکن است مقاله یا سرمقاله بنویسد یا به تصحیح مطالب بپردازد. یک روزنامه نگار حرفه ای با نام های مختلفی شناخته می شود: گزارشگر، مقاله نویس، خبرنگار ویژه، مسئول تنظیم اخبار، معاون سردبیر، مسئول بخش ورزش، مسئول اخبار شهری، مسئول بخش تجاری، دبیر اخبار عمومی و سردبیر. دامنه کارهایی که او انجام می دهد، به وسعت دنیای پیرامون اوست. او در مورد هر چیزی که جنبه خبری داشته باشد، گزارش تهیه می کند؛ خواه در مورد جرم و جنایت، نظم و قانون، برنامه های سیاسی، دادگاه ها؛ قوه مجریه و قوه مقننه باشد، و خواه درباره مردم، مد، هنر، موسیقی، نمایش، ادبیات و غیره. کار روزنامه نگار بیش از اینهاست. او نوشته های دیگران را تصحیح می کند، اخبار را تفسیر و انتقاد و جمع بندی می کند.

روزنامه نگاری یک حرفه است مانند حقوق، طب یا مهندسی، اما در عین حال، صنعتی است که باید آموخته شود. صادقانه باید بگوییم که برای روزنامه نگار خوب بودن، دیدن آموزش های تخصصی کافی و صحیح، اهمیت به سزایی دارد. البته باید این هشدار رو هم داد که هر کسی که مدرک روزنامه نگاری می گیرد، لزوماً روزنامه نگار نیست.

دقت، امانت و حساسیت نسبت به اخبار، از سرمایه های اصلی یک روزنامه نگار می باشد. او با واقعیت ها سر و کار دارد و چون واقعیت ها در قالب «لغت» بیان می شوند، حال به هر زبان و لهجه ای که باشد، لذاست که اگر روزنامه نگاری به زبان تسلط نداشته باشد، نمی تواند امیدی به تأثیرگذاری بر خوانندگانش داشته باشد. این نکته، اهمیت تسلط بر چند زبان را برای یک روزنامه نگار حرفه ای نشان می دهد.

روزنامه نگاری تخصصی

«روزنامه نگاری تخصصی» عالی ترین مرحله زندگی حرفه ای یک روزنامه نگار، پس از طی مراحل ابتدایی کار حرفه ای است.

دانشجویان روزنامه نگاری و روزنامه نگاران جوان که دوره های کوتاه یا بلند مدت روزنامه نگاری را گذرانده اند باید به این موضوع توجه کنند که آغاز کار مطبوعاتی، شروع آموختن و آگاهی از آخرین ترقیات دانش روزنامه نگاری و راه نفوذ در افکار عمومی است.

با توجه به اینکه در هر دقیقه از روز، اتفاقات بی شماری در جهان روی می دهد و رسانه های خبری و روزنامه نگاران و خبرنگاران باید از میان این حوادث، تعدادی را انتخاب کرده و به عنوان خبر ارائه کنند، لزوم پیروی از یک روش متداول و روال جاری در برخورد با این حوادث و اطلاعات بیکران امری ضروری است و بدون وجود یک روش متداول هیچ سازمان خبری نمی تواند درست عمل کند.

لذا باید برای گزینش اخبار معیارهای روشن و واضحی داشت، چرا که در ماهیت هر رویداد ارزش هایی نهفته است. رویداد ممکن است از دید روزنامه نگاران، دارای ارزش خبری باشد یا نباشد اما اهمیت و ارزش رویدادها از دید مخاطبان متفاوت است. گزینش گران (خبرنگاران، دبیران سرویس، سردبیر یا شورای سردبیری) باید برای ادامه حیات خود رویدادهایی را برگزینند که بتواند نیازهای خبری خوانندگان را تأمین کند. اگر خواننده نتواند نیازهای خبری اطلاعاتی خود را تأمین کند؛ یا به بیان دیگر، روزنامه یا هر سازمان خبری دیگر، نتواند رسالت خود را در این زمینه به انجام رساند، به مرور زمان مخاطبان خود را به سوی راه های دیگر کسب خبر، هدایت خواهد کرد.

یکی از مسئولیت های مهم یک سازمان خبری، ارائه اطلاعات درست و جامع به مخاطبان است. روزنامه نگار باید کوشش کند خبر یک رویداد را به همان صورتی که روی داده به مخاطبان خود گزارش کند. انتشار مطالب نادرست یا مطالبی که با قصد و منظور خاصی تنظیم شده باشد، باعث سلب اعتماد مردم از آن وسیله ارتباطی شده، آنان را به سوی منابع خبری دیگر هدایت می کند. اینجاست که دروازه بانی خبر اهمیت پیدا می کند.

دروازه بانی خبر و اهمیت آن

دروازه بانی، فرآیند دوباره سازی یک چارچوب ضروری برای رویداد و تبدیل آن به خبر است. ارتباط گران، عناصری از پیام را انتخاب می کنند و بقیه را رد می کنند. عناصر انتخاب شده، به طور برجسته ای نمایش داده می شوند؛ با بیشترین سرعت و مکرر.

مفهوم «دروازه بان» چارچوبی برای ارزشیابی به متخصصان داد تا مشخص شود که انتخاب ها چگونه صورت می گیرند و چرا بعضی از عناوین خبری رد می شوند. این مفهوم همچنین ساختاری برای مطالعه فرآیندهایی به جز انتخاب فراهم کرد؛ نظیر اینکه محتوا چگونه شکل می گیرد، ساخته می شود و مکان و زمانش مشخص می شود.

تفاوت های خبرنگاری در رسانه های جمعی

رسانه های نوشتاری (مطبوعات)، رسانه های گفتاری (رادیو، کاست و صفحه)، رسانه های تصویری (تلویزیون، سینما و ویدئو) و خبرگزاری ها، رسانه های جمعی هستند که وسیله ارتباطی مردم و اخبار می باشند.

با توجه به اینکه بخش خبری رسانه های جمعی از پرطرفداران ترین بخش های مطبوعات و برنامه های رادیو و تلویزیون است به شرط آن که ویژگی های تنظیم و تدوین اخبار در این رسانه ها رعایت شود باید ویژگی های رسانه های جمعی را به صورت جداگانه شناخت و در واقع امتیازات و محدودیت های آنها را مدنظر قرار داد تا با توجه به آنها، به تنظیم مناسب خبر برای هر یک از رسانه های جمعی دست یافت.

چگونگی ترغیب خواننده به خواننده خبر

استادان روزنامه نگاری بر مبنای تحقیقات وسیعی که بر روی مخاطبان صورت داده اند، می گویند بهترین سبک برای ترغیب خواننده استفاده از «سبک هرم وارونه» است بر خلاف تصویری که قبلاً در حرفه روزنامه نگاری غالب بود مبنی بر اینکه نباید مطالب مهم را در ابتدای خبر ذکر کرد تا مخاطب مجبور باشد تا آخر خبر را دنبال کند.

باید در نظر داشت که خواننده، خبرهای روزنامه را انتخاب می کند و اجباری در خواندن همه خبرها

ندارد، بنابر این باید پیام خبری را به سادگی و روشنی برای او تنظیم کرد و راه های ترغیب او را یافت.

انتخاب تیتر، لید، عکس، نقشه و نمودار مناسب همچنین انتخاب سوژه مناسب، نوع رنگ و گرافیک در مطبوعات، همه می تواند از عوامل ترغیب کننده باشد.

تیتر، هدایت گر خواننده به سوی خبر

در اهمیت انتخاب «تیتر» مناسب همین بس که آن را می توان هدایت گر خواننده به سوی خبر دانست.

تیتر در بسیاری از روزنامه ها عامل مؤثری در توجه خوانندگان به آنهاست بدین صورت که مخاطب با نگاه به تیترهای مختلف مطالبی را که برایش جذابیت دارد و به نوعی با کار و زندگی اش ارتباط می یابد، انتخاب می کند و سپس می خواند، به همین دلیل نوشتن یک تیتر مناسب برای ترغیب خواننده به خواندن خبر کار آسانی نیست و نیاز به آموزش های لازم و طی کردن مراحل آموزشی از طرف روزنامه نگار دارد. او باید ویژگی های تیتر مناسب، قواعد تیترنویسی و انواع تیترها مانند تیترهای استنباطی، افقاعی و غیر متعارف را بشناسد تا بتواند در جای مناسب از آنها استفاده کند.

رنگ و گرافیک در مطبوعات

در مورد استفاده از رنگ و گرافیک در مطبوعات نیز باید بدانیم که خواننده از سوی نگاه تصویر است که به سمت تورق مجله و روزنامه سوق داده می شود، گرافیک مطبوعاتی باید ماهوی و صوری باشد. البته باید توجه داشت که پرداختن صرف به تصویر زیبا بی آنکه به محتوا و ارزش روان شناسانه آن توجه شود در قالب گرافیک مطبوعاتی قرار نمی گیرد. هارمونی بین فرم و کلام است که می تواند خواننده را مجذوب کند و نشریه مقبول او واقع شود. لذا سردبیر باید پیوسته خود را با مدیر هنری نشریه هماهنگ کند و مدیر هنری نیز باید روح رنگی مناسب زمان و مکان خود را در نشریه بدمد.

منبع پیام و اعتبار آن

از دیگر مواردی که مخاطبان وسایل ارتباط جمعی معمولاً به دنبال کشف و ارزیابی آن هستند، هویت منبع پیام و میزان درستی و اعتبار آن است. ذکر منبع پیام در خبرها و مقاله ها و دیگر مطالب رسانه های دیداری و نوشتاری، علاوه بر اینکه در جلب اطمینان مخاطب مؤثر است به پیام و خود رسانه نیز به عنوان منبع پیام، اعتبار بیشتری می بخشد.

ویژگی های ویراستاران خوب

یکی از دیگر از ضرورت های خبری ویرایش مطالب و استفاده از یک رسم الخط مشخص است که این مهم بر عهده «ویراستار» گذاشته شده است. «ویراستار» صد البته ایفاگر نقش کلیدی در تولید روزنامه است. حک و اصلاح نهایی مطلب به اقتضای ذوق و علاقه خواننده و جمع بندی آن با یک تیتر کوتاه و رسا که اگر بخت یاری کند خواننده را نه فقط مطلع، بلکه خشنود نیز می کند در حیطه کار ویراستار است. اگر بخواهیم خصایص و شرایطی که لازمه کار در پشت میزهای تحریریه جهت ویراستاری می باشد را بر شمریم باید به «آشنایی دیرینه و روزافزون با نوشتار»، «اعتماد به نفس سرشار»، «بلوغ فکری»، «سواس منطقی»، «ذهن بدگمان»، «وسعت دانش و کثرت مقوله های مورد علاقه»، «تسلط بر اعصاب» و «قناعت روحی» اشاره کرد.

مصاحبه: ارتباط رودررو و هدفدار

در زندگی روزمره، همه ما ممکن است در مقام مصاحبه گر یا مصاحبه شونده قرار گیریم. هر یک از این دو موقعیت، داشتن شرایط و خصوصیتی را برای شخص ایجاب می کند. ثبات رأی، اعتماد به نفس، درک مطلب و بازتاب صحیح مطلب به گوینده، ارتباط غیرکلامی، تسلط بر زبان و استفاده صحیح از آن در برقراری ارتباط، مشخصاتی است که مصاحبه گر یا مخاطب او باید داشته باشند. اگرچه مصاحبه نوعی ارتباط گفتاری است، ولی با ارتباط رودررو نیز تلفیق می شود. ترکیب این دو نوع ارتباط، تمایزی میان مصاحبه و سایر ارتباط های گفتاری پدید می آورد. در این ارتباط دست کم یکی از طرفین از انجام صحبت ها و دریافت پاسخ ها قصد خاصی دارد و ضمن طرح سؤالات و دریافت عکس العمل ها پیش می رود. اما سوالی که در اینجا مطرح است این است که هدف از مصاحبه ها چیست؟ در جواب باید گفت که مصاحبه ها اهداف گوناگون دارند. ممکن است انجام مصاحبه به منظور جمع آوری اطلاعات، ارزیابی طرف مقابل، اقناع و تغییر عقیده شخص، راهنمایی و توضیح برخی مسائل و یا جهت استخدام باشد. بدین ترتیب برای دستیابی به هر یک از اهداف ذکر شده، برنامه ریزی متفاوتی جهت انجام مصاحبه مورد نیاز خواهد بود. اکثر مصاحبه های موفق از نظم خاصی پیروی می کنند. به طور خلاصه هر مصاحبه ای دارای یک مقدمه، یک بخش اصلی و یک انتهاست. مصاحبه گر و مصاحبه شونده خوب در طی انجام مصاحبه سعی می کنند فرستنده و گیرنده خوبی برای اطلاعات باشند. تصمیم گیری به موقع و صحیح به همراه آمادگی، صداقت، اعتماد به نفس و توانایی و انجام صحیح روش های مصاحبه از رموز موفقیت هستند.

مقاله نویسی

مقاله در لغت به معنی گفتار، مبحث، سخن، قول و فصلی از کتاب یا رساله آمده و فرهنگ معین یکی از معانی این کلمه را غالباً نوشته ای که برای درج در روزنامه و مجله: «نوشته ای دانسته که درباره موضوعی نویسنده» و در توضیح آن افزوده است اگرچه مقاله ها انواع گسترده و گوناگونی از نوشته ها را در برمی گیرند و هر یک از مسائلی که انسان در زندگی فردی و اجتماعی با آن رو به روست، می تواند موضوع مقاله ها و نوشته های بی شماری باشد اما به طور کلی می توان مقاله ها را به سه دسته نسبتاً متمایز: تحقیقی، اجتماعی و انتقادی تقسیم کرد. مؤلفان شیوه نگارش برای مقاله چهار رکن قایل شد و گفته اند هر مقاله باید از چهار عنصر موضوع، مقدمه، متن و نتیجه تشکیل شود. اهل فن و متخصصان امر، برای مقاله نویسی قایل به مرحله شده اند که در پایان مقاله آنها را به اختصار می آوریم و بقیه مسائل را به ذوق سلیم و تمرین و ممارست نویسندگان این راه وامی گذاریم. مراحل مورد بحث عبارتند از:

۱. دقت نظر در موضوع و تفکر در اطراف مسئله؛

۲. یادداشت رئیس مطالب؛

۳. تنظیم یادداشت ها؛

۴. نوشتن بندها؛

۵. پاکنویس؛

۶. خواندن پاکنویس؛

۷. ذکر منابع و مأخذ.

سخن آخر

در پایان، خوب است کسانی که در ابتدای راه روزنامه نگاری هستند و می خواهند روزنامه نگار حرفه ای شوند، در نظر داشته باشند این است که از همان هفته اولی که در روزنامه مشغول به کار می شوند، مطلبی ننویسند که باعث تحقیر سیاستمداران یا سرشکستگی دولتمردان شود. توصیه این است که تا وقتی که روی خط بیفتید، مدت زمانی طول می کشد. تنها راه ممکن، سختکوشی و تلاش بی امان است، و قبل از هر چیز، باید شایستگی شما به اثبات برسد. اگر در مدرسه انشاء یا مقالات خوبی می نویسید، تضمینی نیست که حتماً روزنامه نگار خوبی هم بشوید. روزنامه نگاری، با کنار هم گذاشتن جملات و عبارات جذاب خیلی فرق دارد.

پایان